

BRIKVÆVNING
I DANSKE OLDTIDSFUND.

AF

MARGRETHE HALD.

SÆMTRYK AF

AARBOGER FOR NORDISK OLDKYNDIGHED OG HISTORIE, 1930.

KJØBENHAVN.

H. H. THIELES BOGTRYKKERI.

1932.

BRIKVÆVNING I DANSKE OLDTIDS- FUND.

AF

MARGRETHE HALD.

Egekistefundene fra Bronzealderen har, set fra et væveteknisk Synspunkt, den største Interesse, fordi de indeholder de ældste Dragter, der kendes i Norden. Disse Tekstiler, der hidrører fra Slutningen af det andet Aartusinde før Kr. F., er udført med stor faglig Dygtighed, og den mangeartede Anvendelse af Materialet tyder paa, at det kvindelige Haandarbejde allerede paa det Tidspunkt havde gennemgaaet en lang Udvikling.

De forskellige Dragtdele kan i teknisk Henseende inddeles i følgende fem tydelige Grupper:

- 1) Sprang (anvendt til Haarnettet fra Borum Eshøj)¹
- 2) Brikning og Frynseteknik (anvendt til Bælte fra Borum Eshøj, til Bælte fra Trindhøj samt til Bælte og Snoreskørt fra Egtved)
- 3) Stofvævning i Toskaft
- 4) Kombineret Stofvævning og Brikning (anvendt til Tæppe fra Trindhøj)
- 5) Knudesyning (anvendt til Mandshuer fra Trindhøj og fra flere andre Lokaliteter.

Af ikke klarlagt Teknik foreligger endvidere nogle Tekstiler. Her har det dog kun været Opgaven at undersøge Brikningen, dens Art og Plads indenfor vore ældste Tekstiler,

¹ Klarlagt af Professorinde C. Klein og Frk. Godskesen (beskrevet i Aarb. f. nord. Oldk. og Hist. 1891 S. 102).

og der skal i det følgende gøres Rede for denne Væveart og de Ting, der forekommer i Forbindelse med den.

Det er et meget vanskeligt og overfor de paagældende Tekstiler ansvarsfuldt Arbejde at foretage direkte Undersøgelse af Materialet. Nationalmuseets 1. Afdeling har imidlertid her vist stor Hjælpsomhed. Forskellige faglige Skrifter har givet Oplysninger, Fotografien er taget til Hjælp, og en Del Forsøg paa at eftergøre Genstandene i et Materiale saa

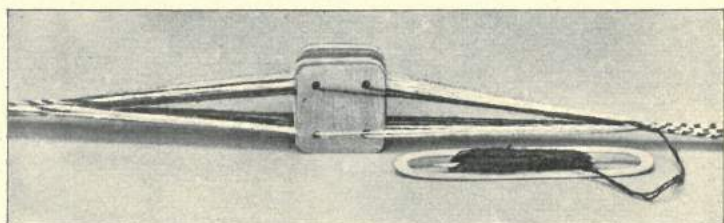

Fig. 1. $\frac{1}{6}$.

nært det oprindelige som muligt har ført til de Jagttagelser, der her vil blive fremført.

De paagældende Tekstiler er udført ved Hjælp af et primitivt Redskab, der kaldes en Brikvæv.

Denne (Fig. 1) bestaar af en Samling tynde, firkantede Plader (Brikker), der som Regel er af Træ, men ogsaa forekommer i Horn eller Ben. Almindelig maaler en Brik ca. 6 cm i Kvadrat og har afrundede Hjørner. Tykkelsen er 1—2 mm. I hvert Hjørne findes et Hul, hvorigennem en Trendetraad¹ trækkes. Brikernes Antal bestemmer Vævningens Bredde; da der kun kan arbejdes med et ret begrænset Antal, egner Brikvæven sig bedst til Fremstilling af Baand og smallere Borter. For Brikvævning, udført med Brikker itrukket fire Trendetraade paa hver Plade, vil her blive brugt Benævnelser *Firtraadsbrikning*. Er der Tale om Vævning med to Traade paa hver Brik, vil det tilsvarende Ord *Totraadsbrik-*

¹ Trend, Rending eller Kæde = Stoffets Længdetraade.

ning blive anvendt. De Eksempler af Brikning, som her skal omtales, er for Bronzealderens Vedkommende alle udført i Totraadsbrikning. Antagelig har der paa Teknikens første Stadium eksisteret Brikker, kun forsynede med to Huller, i Lighed med de i Fig. 2 afbildede skematiske; men saadanne foreligger ikke fra Danmarks Oldtid.

Derimod ejer Nationalmuseet to Brikker fra den ældste Jernalder (den førromerske Periode), hidrørende fra Dejbjerg Præstegaardsmose¹ i Jylland, hvorfra det bekendte Vognfund stammer. Her fandtes tillige nogle Lerkar, og i et af disse laa de her afbildede to Brikker, af Træ (Fig. 3). Kun den ene er fuldstændig bevaret, $4\frac{3}{4} \times 5\frac{1}{2}$ cm stor; Tykkelsen er ca. 3 mm. Den anden er noget defekt.

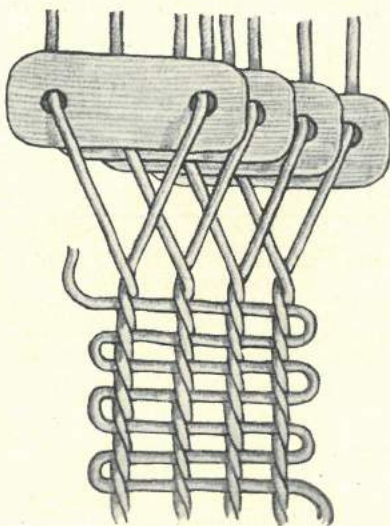

Fig. 2.

I det berømte Oseberg-Skib, fra Norges Vikingetid, laa en Brikvæv bestaaende af 52 Brikker, og i en Træbøtte i Skibet laa 3 Vævebrikker. Paa Björkö i Mälaren er ligeledes optaget en Brikvæv fra Vikingetiden.

Ved Udgravningerne i Lilla Kungsgatan i Lund blev i 1909 fundet en Vævebrik af Ben. Den maaler 4,8 cm i Kvadrat og har en Tykkelse af 1,5 mm. Langs den ene Kant er skaaret en Række Runer. Det ene Hjørne er knækket af, men i de tre andre ses Huller, der er 3 mm i Diameter. Ud fra Runeformerne slutter man, at Brikken stammer fra Slutningen af det 10. Aarh. efter Kr. F., men da den blev optaget

¹ Henry Petersen: Vognfundene i Dejbjerg Præstegaards Mose, S. 18.

i en Grav fra det 13. Aarh., som eneste Vævebrik i Graven, har man efter de indristede Runer, der snarere er Trylleruner, formodet, at den har været anset for en hellig Genstand med overnaturlig Kraft. Brikken opbevares i Museet i Lund¹.

Mine Væveforsøg er alle udført med Firhulsbrikker, dog ofte med Anvendelse af kun to Traade i hver Brik (i to diagonalt modsatte Huller). Totraadsbrikningens særlige Virkning

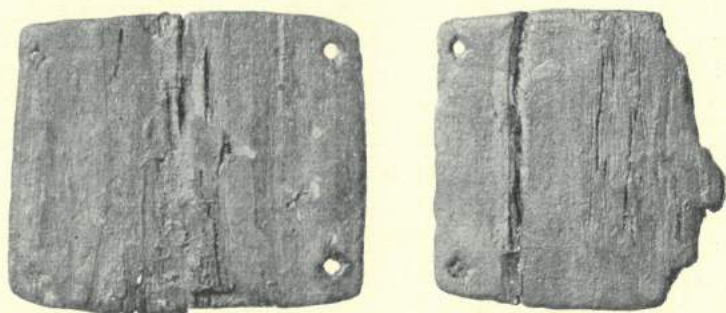

Fig. 3. ^{5/6}.

fremkommer da, naar man for hvert Indskud² foretager to Kvartdrejninger af Brikkerne.

Naar Trenden er ordnet og Vævningen skal begynde, stilles Brikkerne paa Kant, saaledes at de vender Bredsiderne sammen og staar parallelt med Rendingen. Skel³ opstaar ved, at Brikkerne drejes frem eller tilbage i Trenderetningen. Ved Firtraadsbrikning dannes nyt Skel for hver Kvartdrejning af Pladerne — ved Totraadsbrikning for hver halve Omgang. I Skellet indskydes en Islættraad. For hver Gang Brikkerne drejes en hel Omgang, snor samtlige Trendetraade paa hver Brik sig om hinanden indbyrdes een Gang. Ved

¹ Emil Olsen: Benplatta med runinskrift, i Fornvännen 1908. Magnus Olsen: Trylleruner paa et Vævespjæld fra Lund, i Kristianias videnskabs Selskabs Forhandl., 1908 Nr. 7. Jvfr. Aarb. f. n. Oldk. 1929, S. 173.

² Indskud, Islæt eller Indslag = Stoffets Tværtraade.

³ Skel er Benævnelsen for det Mellemlum mellem Trendens to Lag Traade, hvori Indskuddet lægges ind.

fortsat Drejning i samme Retning dannes Snore, der lægger sig Side om Side og holdes sammen af Islætten, der skjules helt. Trendetraadenes Drejning om hinanden er Aarsag til den ejendommelige Skraastilling paa Traadene, som er karakteristisk for denne Art Brikbaand. Først Rendingens Traade fra een Side gennem alle Brikker, lægger Snoningerne sig i samme Retning, men føres f. Eks. i den ene Halvdel af Brikkerne Trendetraadene ind fra venstre Side, og i den anden Halvdel fra højre, følger deraf, at Traadenes Snoningsretning skifter midt paa Baandet efter Længden. Et typisk Eksempel herpaa er et lille smalt Baand fra Korse-litzefundet, gengivet ved Fig. 10.

Man kan ogsaa skiftevis trække Traadene fra højre og venstre gennem Brikkerne. Stingene modstilles da to og to. Ved denne Fremgangsmaade plejer man at sige, at Brikkerne er ordnede parvis under Vævningen.

Bag ved Væven snor Traadene sig under Vævningen paa tilsvarende Maade som foran. Dette gør efterhaanden Arbejdet besværligt. Naar Brikernes Drejning en Tid foretages i modsat Retning, ophæves den generende Tvinding bag Væven, og hermed følger tillige, at de enkelte Snores Snoningsretning skifter.

Den her omtalte Art Brikvævning kan efter de nævnte Ejendommeligheder kaldes *Brikning med Snoredannelse* (jfr. Fig. 2). Udføres Brikernes Drejning derimod efter et andet Princip, opnaas en ny Virkning. For Totraadsbrikningens Vedkommende vil det sige, at Vævningen skal foregaa saaledes: Først foretages en Drejning paa en halv Omgang fremad, og Islætten skydes ind, derpaa en tilsvarende halv Omgang tilbage. Naar Drejningsretningen skifter for hvert Indskud, indtræder Snoredannelsen slet ikke, idet den anden Drejning ophæver den af første Drejning paabegyndte Snoning af Trendetraadene. Resultatet af denne Fremgangsmaade bliver en Vævning, der svarer til det, man i almindeligt Vævesprog kalder Toskaft- eller Lærredsvævning; thi

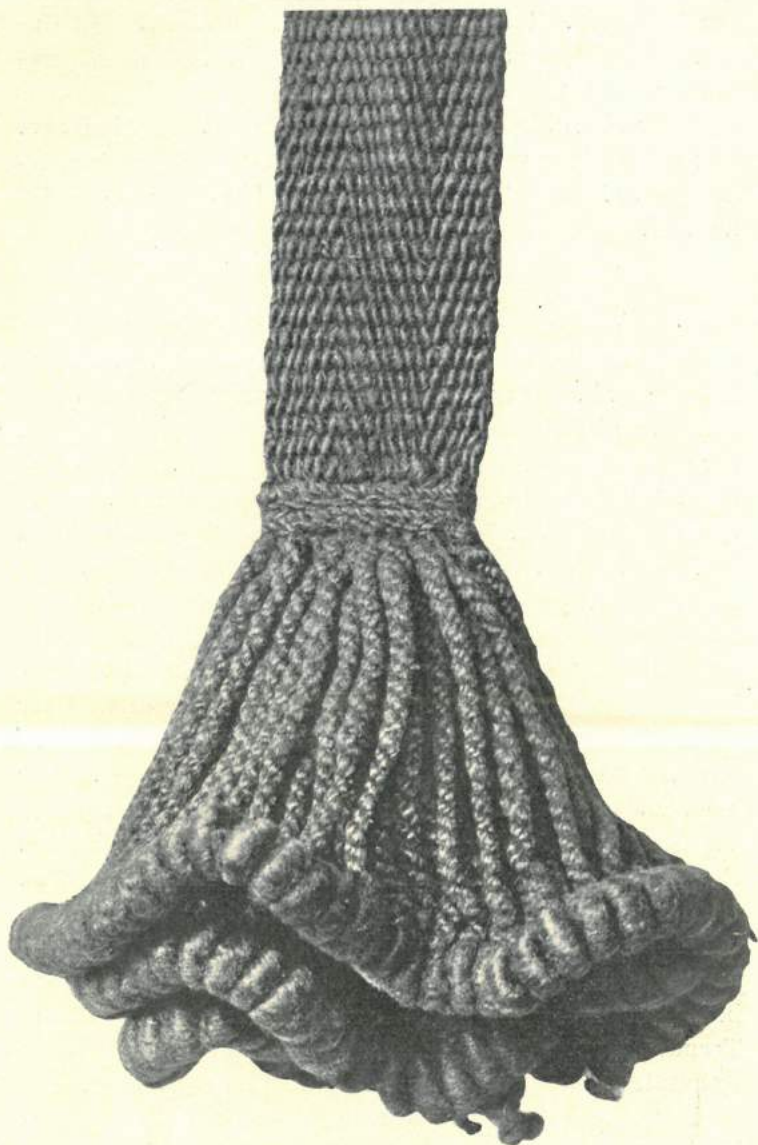
en Analyse vil vise, at Længdetraadene skiftevis gaar over een og under een af Indslagstraadene. Denne Vævemaade vil til Forskel fra den først omtalte blive kaldt *Brikning med skiftende Drejningsretning*.

I Oldtiden forekommer ofte Eksempler paa Stofvævning i Forbindelse med Brikning. Denne Kombination maa være foretaget i en bestemt Hensigt. Fra først af skyldes det rimeligvis Manglerne ved de ufuldkomne Væveredskaber, hvormed man har forsøgt at fremstille større Tøjstykker, at Brikning er taget til Hjælp til dette Formaal.

Dr. Richard Stettiner¹, som har studeret Brikvævninger fra Folkevandringstiden, fremfører i en Afhandling om dette Emne, hvorledes denne kombinerede Vævemaade efter hans Opfattelse har fundet Sted.

Forudsætningen for Tekniken, mener han, maa være en Væveramme. Vandret langs dennes øvre Kant opspændes en Brikvævsrending, der i Længde maa svare til den Bredde, Stoffet skal have. Briktrendens Traade maales af i dobbelt Længde, idet en Traad efter at være ført frem gennem et Hul i en Brik føres tilbage gennem et andet. En Snor lægges gennem Løkkerne, der derved dannes paa den ene Side af Brikvæven, og fastbindes til Rammens ene Kant. Den anden Ende af Trenden med de fri Traadender fæstes til Vævens modsatte Kant. Nu indføres de til Trend i Stoffet beregnede Traade som Islæt i Brikrendingen. Vævningen begynder fra den Kant, hvor Løkkerne findes. Naar den øverste Vævekant er udført, fastgøres den nederste Ende af Stoffets Trendetraade til Vævens Underkant. Hvis Stoffet skal forsynes med Kantbort paa alle fire Sider, hvilket ofte skete i Jernalderen, spændes en ny Brikvævsrend lodret op langs hver af Stoffets Langsider. Vævningen udføres saaledes, at Islætten gaar igennem baade Stoffets Trend og de ved højre og venstre Side opspændte Brikrendinger. Den

¹ R. Stettiner: Brettchenwebereien in den Moorfunden von Damedorf, Daetgen und Torsberg, i Mitteil. des Anthropol. Vereins, Kiel 1911.

Fig. 4. $\frac{1}{1}$.

fjerde afsluttende Kant væves paa, naar Stofvævningen er bragt til Ende. Stoffets Trendetraad frigøres fra Vævens Underkant og lægges som Islæt i en Brik-trend, der nu anbringes langs den nederste Stofgrænse.

Efter al Sandsynlighed har denne Teori sin Rigtighed. Flere Kendetegn ved de danske Vævninger af denne Art tyder paa, at deres Tilvirkning er sket i Overensstemmelse hermed.

BRONZEALDER.

Bælter fra Borum Eshøj, Trindhøj og Egtved.

Roligt, enkelt og fornemt virker Kvindebæltet fra *Borum Eshøj* (Fig. 4). Det lægger sig to Gange rundt over Skørtet og tjener til at fastholde dette og den store Bronzebælteplade, der sammen med Baandet pryder Klædningen.

Materialet¹ er Faareuld ispundet faa Hjortehaar. Længden er 2,46 m, Bredden 3 cm. Baandets Farver staar nu i to Toner i brunt. Det er vævet i tre Striber, hvoraf den midterste er lidt lysere end de to andre. Den Længdevirkning, som Farvedelingen giver, understøttes af et andet Virkemiddel, der bestaar i, at Traadene i den lyse Stribe er tvundet i Retning modsat de mørke. Dette medfører, at de over Baandet løbende Skraalinier skifter Retning i Farvegrænserne, og Baandet faar sit ejendommelige Kilemønster. Hvor Traadenes Skraastilling skifter, er der ingen Forandring i Vævningen. Virkningen hidrører alene fra Garnets Spinding. De lyse Traade er tvundet til højre og de mørke til venstre. Garnet er meget haardt spundet og stridt, og det giver en kraftig og egenartet Stofvirkning. Selve Vævningen er udført i Totraadsbrikning med skiftende Drejningsretning (som beskrevet S. 282). Islætten, der er meget svær, skjules helt af Trenden. Der er ved dette Baands Fremstilling skabt en fin og smuk Virkning med de allerenkleste Hjælpemidler.

I dette Bælte har vi for Vævningernes Vedkommende fra

¹ Vilh. Boye: Fund af Egekister fra Bronzealderen i Danmark, S. 60.

den ældre Bronzealder det eneste Tilfælde, hvor man kan tale om en tilstræbt Mønstervirkning; det er ganske ejendommeligt, at Mønsterfremstillingen er sket paa Grundlag af Spindingsmaaden. Iøvrigt er det karakteristisk at se — baade her og ved flere af de følgende Tekstiler —, hvor nøje de forskellige Tekniker arbejder sammen — hvorledes den ene bygger paa den anden og hvorledes selv det mindste Virkemiddel er blevet udnyttet.

Bæltet afsluttes ved hver Ende i en ca. 7 cm lang Kvast. Den ene Kvast indeholder nu 88, den anden nu 103 Frynser (nogle er gaaet tabt), der hver bestaar af to totvundne Traade. Da Bæltet kun har 38 Trendetraade, kan ikke alle Frynser være organisk sammenhængende med Baandet. Kvasten maa da antages at bestaa dels af paasyede, dels af »rodægte« Frynser; thi det vilde være mærkeligt og ganske uhensigtsmæssigt at fjerne de ved Vævningen naturligt vedhængende Ender af Trenden, naar det netop var Meningen at afslutte Bæltet med en Kvast. Dette er heller ikke sket. I Kanten under det yderste Frynselag kan det ses, at Indslagstraaden gaar to-tre Gange gennem Baandet udenfor det Sted, hvor Frynsernes Udspring paa Retsiden markeres af en Oversyning. I Stofgrænsen snor to Trendetraade — en fra hver Baandside — sig sammen og fastholder den sidste Islættraad. Kvastens indre Del er altsaa rodægte, og den er antagelig ordnet først. Forsøg paa Kopiering af Frynsen viste, at det var vanskeligt at faa Frynserne til at holde Snoringen; de havde Tilbøjelighed til at sno sig op. Ved Fremstilling af Originalen har det sikkert ogsaa voldt Vanskeligheder at hindre dette og at faa de afklippede Traadender paa Frynserne hæftede paa en smuk og hensigtsmæssig Maade. Utvivlsomt er det sket saaledes: Garnenderne er drejet rundt i Ringe, som er omvundne med meget løst snoet Uld. Ringenes Omkreds er ikke cirkelrund, snarere ægformet; den bredeste Ende vender nedad. To Traade er til Slut trukket gennem alle Ringene og samler dem som Perler

Fig. 5. $\frac{1}{4}$.

paa Snor. Frynserne holdes derved paa Plads og kan ikke løbe op. Den tunge Kant, som herved opstaar, virker saa ejendommeligt og godt, at man først maa tro, at det dekorative har været eneste Hensyn; men Ideen med Perlerækken er sikkert i sin Oprindelse en smuk og følgerigtig Løsning af en teknisk Vanskelighed. — Det gode Resultat har ogsaa givet Lyst til videre Udformning — et helt Svøb af Frynser er lagt udvendig om Baandet og forhøjer Virkningen stærkt. De kunstigt tilføjede Frynser er som nævnt fastgjort paa Baandet et Par Indslag ovenfor Stofgrænsen. Samlingen er dækket af en ganske smuk Oversyning.

Bæltet fra *Trindhøj* (Fig.5) hører til en Mandsdragt¹. Det har 20 Trendetraade af eentraadet, venstrespundet Garn, og det

¹ Vilh. Boye: Fund af Egekister fra Bronzealderen i Danmark, S. 90.

er vævet i Totraadsbrikning med skiftende Drejningsretning. Det staar i enhver Henseende tilbage for Bæltet fra Borum Eshøj. Forarbejdningen er ikke tilnærmelsesvis saa god, og Materialet er tyndere. Derimod har det sin særlige Interesse ved, at det ganske klart viser Frynsernes Udspring af Bæltet. Hver Frynse er dannet af to totvundne Traade, d. v. s. der gaar fire af Trendens enkeltspundne Traade i hver. Saaledes bliver der fem Frynser af de tyve Trendetraade. Frynserne slutter i Ringe. Bæltet fra Trindhøj viser den simpleste Form for Frynseteknik.

Bæltet fra *Egtved*¹ staar et Trin højere. Vævemaaden er ganske vist den samme, og det har 20 Trendetraade som Trindhøj-Bæltet; men Indskuddet er lagt dobbelt i Skel, saaledes at Baandet bliver sværere og gør et mere gedigent Indtryk. Tilmed er Frynsen rigere og udarbejdet paa en Maade, der tydeligt viser hen mod Borum Eshøj-Bæltet. Kvasten har ca. 28 Frynser, der udspringer af Bæltet i tre Partier. Fem af Frynserne dannes af Trendens Forlængelse — hver bestaar af to totvundne Traade, hvilket stemmer overens med, at der er 20 enkeltspundne Trendetraade i Bæltet. Ca. $\frac{1}{2}$ cm. ovenfor de »rodægte« Frynsers Udspring findes rundt om Baandet en Krans af kunstigt tilføjede Frynser. Disse er dannet af en totvundet Traad, som er maalt af i dobbelt Længde. Paa Midten er den fastgjort under en eller to af Vævningens Længdetraade. Maaske er den efter Vævningens Afslutning trukket ind under »Stinget« med en Naal, men den kan ogsaa være anbragt saaledes under selve Vævningen. De to nedhængende Traadender er bagefter snoet sammen til een Frynse, der i Tykkelse ganske svarer til de »rodægte«. Kvastens tredje Del ligger atter $\frac{1}{2}$ cm ovenfor den foregaaende, og den er anbragt paa tilsvarende Maade. Alle Frynser afsluttes med Ringe som ved de to andre Bælter.

¹ Afbildning af Bæltet i Th. Thomsen: Egekistefundet fra Egtved, i Nordiske Fortidsminder, II, S. 189.

Bælterne fra Trindhøj og Egtved er at betragte som lavere Trin af en Teknik, der har naaet sin bedste Udformning i Bæltet fra Borum Eshøj. Skønt dette Bælte er vævet paa allerenkleste Maade i Totraadsbrikning og er udført i grov Uld, har det dog i al sin Jævnhed en høj æstetisk Værdi. Kontrasten mellem det glatte Baand og den rige Frynse er overordentlig virkningsfuld.

Snoreskørtet fra Egtved er et værdigt Sidestykke til Bæltet

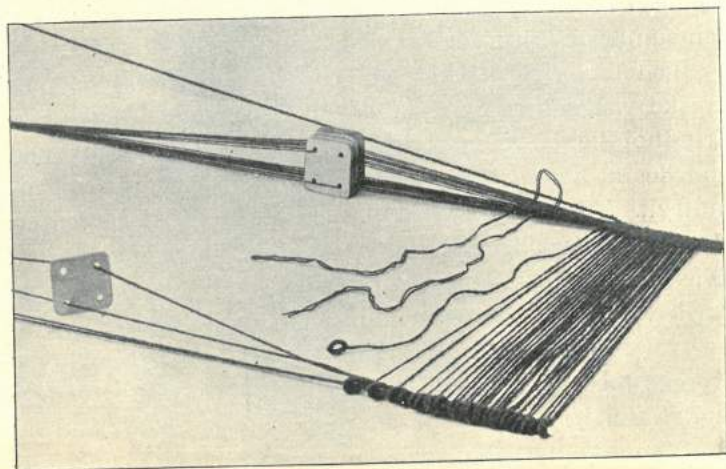

Fig. 6.

fra Borum Eshøj. Trods Forskelligartethed er de dog nær beslægtede, idet de begge er fremstillede ved Brikning og den før omtalte Frynseteknik.

Egekisten fra Egtved¹ indeholdt Liget af en ung Kvinde. Hun var gravlagt i en Dragt, af hvilken Snoreskørtet² især er af Interesse og i væveteknisk Henseende indtager en Særstilling. Det er fremstillet af brun Faareuld og bestaar af en tæt Kant eller et Bælte foroven og en Række Frynser, der udgaar herfra. Det kan naa to Gange rundt om Livet, og

¹ Th. Thomsen: Egekistefundet fra Egtved, i Nordiske Fortidsminder, II, S. 189. ² Afbildet smstds. S. 190, 191 og 193.

det Stykke af Bæltet, hvori Frynserne er indvævet, maaler 1,54 m i Længde. For at Skørtet har kunnet fastbindes, er Bæltet forlænget til begge Sider — den ene Bælteende er 46 cm lang, den anden 10 cm — og fortsætter derefter i en 17 cm lang, treflettet Snor. Langs Bæltets Overkant ligger en meget kraftig Snor. Selve Bæltet er udført i Totraadsbrikning med skiftende Drejningsretning. Der dannes altsaa Skel, hver Gang Brikkerne drejes en halv Omgang fremad eller tilbage. Der er anvendt 20 Trendetraade. Fig. 6 viser en Rekonstruktion af Frynse-skørtets Tilvirkning. Medens Vævningen foregik, maa Trenden have været stramt udspændt mellem to faste Punkter parallelt med Kantsnoren.

De Traade, der skal danne Frynserne, er lagt som Islæt i Brikvævningen. Der ligger flere Traade Side om Side i samme Skel — snart tre, snart fire. Princippet er at lade Frynsetraadene gaa ind i eet Skel, derpaa rundt om Kantsnoren og tilbage ud af samme Skel. Frynserne bliver saaledes ophængt over Snoren og kan ikke glide nenedud af Bæltet. Imidlertid danner een Indskudstraad i hvert Skel en Undtagelse fra Regelen. Naar den som de øvrige er lagt ind i et Skel og ført rundt om Snoren, gaar den i tilbagegaaende Retning ud gennem Naboskellet ved Siden af de nye Indskudstraade, som kommer dér.

Naar de Traade, der skal danne Frynser, er indvævede i Briktrenden, fortsættes Vævningen af Bæltets Forlængelse som almindelig Baandvævning.

De nedhængende Traade er derpaa snoet sammen i Frynser, der alle bestaar af to totvundne Traade, d. v. s. fire enkeltvundne Indskudstraade danner een Frynse. Sammensnoingen er foretaget saaledes, at en Frynse ofte bestaar af Traade, der udgaar af to ved Siden af hinanden liggende Skel. Paa Grund af Uregelmæssigheden i Indskudstraadenes Antal har en fast Regel ikke kunnet gennemføres her, men det almindelige er dog, at hveranden Frynse har Rod i to Naboskel. Denne ejendommelige Ordning af Frynsen kan

vel se ud som Tilfældighed, men den tjener det praktiske Formaal at holde Bæltets underste Rendingstraad paa Plads. Denne er nemlig ikke paa anden Maade fastholdt til de øvrige, idet Indskuddet aldrig vender i Underkanten.

Frynserne slutter forneden i Ringe paa ganske lignende Maade som i Borum Eshøj-Bæltets Kvast.

De to Traade, der paa Billedet Fig. 6 ses umiddelbart over Ringene, er ogsaa anbragt ved Brikning.

Naar to Traade, der er trukket gennem en Brik, spændes op parallelt med Bæltet i en Afstand, der svarer til Frynsernes Længde (ca. 38 cm), kan de betragtes som en ny Trend, og Frynserne bliver igen Islæt. For hver halve Omdrejning af Brikken dannes Skel, og en Frynse lægges ind. Brikkens Drejning er her fortsat i samme Retning, d. v. s. at det er det eneste Eksempel paa Brikning med Snoredannelse blandt de her omtalte Tekstiler fra Bronzealderen. For at hindre Frynserne i at sno sig op og for yderligere at forstærke Kanten er en svær Traad lagt gennem alle Ringene — atter Princippet fra Borum Eshøj-Bæltet.

Tæppe fra Trindhøj. Til Mandsdragten fra Trindhøj hører et ret stort Tæppe (1,35 × 1,75 m), vævet af Faareuld iblandet faa Hjortehaar.¹ Trendens Traade er for begge Ender knyttet i Frynser, men indenfor disse er ved den ene Ende anbragt en Kantbort, der er af særlig Interesse, fordi den maa antages at repræsentere Brikvævning i en tredje Anvendelse, nemlig som Led i almindelig Stofvævning. Som Fig. 7 viser, gaar Traadene i Kantningen stedse over to og under to af Stoffets Trendetraade. Fremgangsmaaden er saa enkel, at det i og for sig ikke er umuligt at indføre Bortens Traade saaledes gennem den udspændte Stoftrend med en Naal eller med Haanden alene; men den faste og ensartede Maade, hvorpaa Traadene følger efter hinanden, giver alligevel det bestemte Indtryk, at de alle er bragt paa Plads

¹ Vilh. Boye: Fund af Egekister fra Bronzealderen i Danmark, S. 91 og Tavle XX¹.

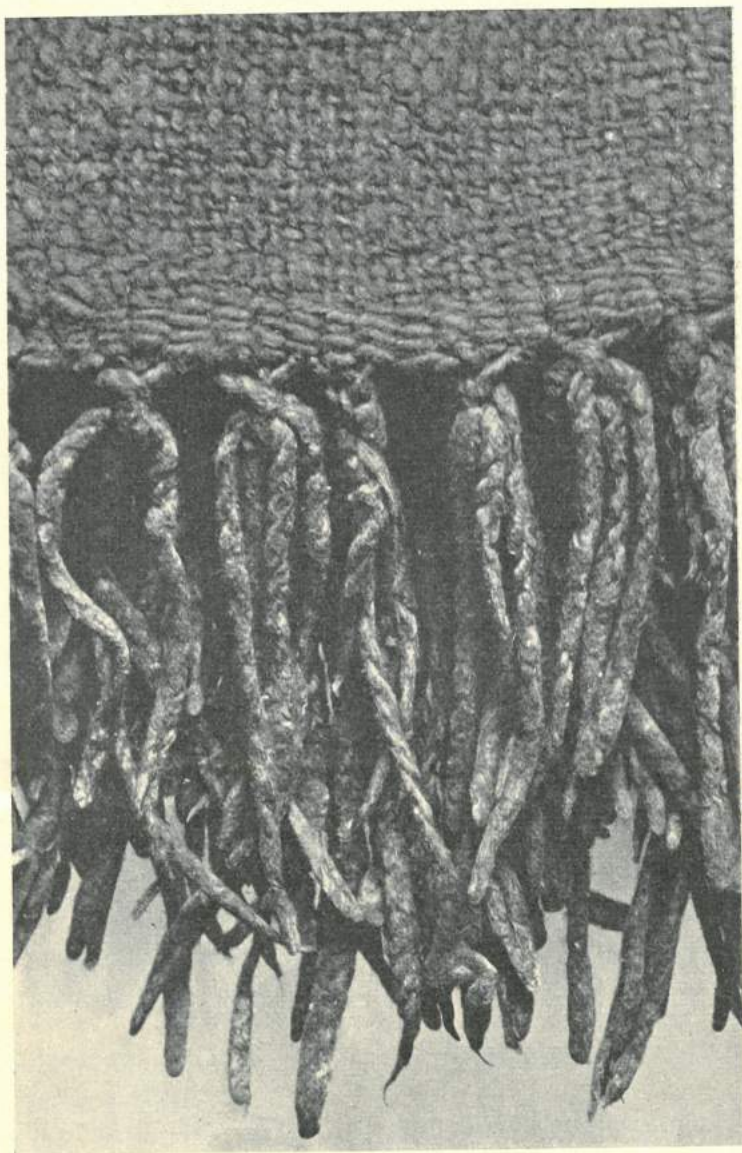

Fig. 7. 1/1.

paa een Gang ved Hjælp af et Redskab. Borten har tillige afgjort Præg af Brikvævning.

Den Omstændighed, at Tæppet kun er forsynet med Kantbort ved den ene Ende, er ikke uden Interesse. Hvis Borten alene var beregnet paa at være til Pynt, vilde den rimeligvis være gentaget ved den anden Stofgrænse. Er den anbragt for at gøre Nytte, er det vanskeligt at finde nogen Grund for dens Anbringelse paa den sidst vævede Kant af Tæppet. Det er da den sandsynligste Forklaring, at Borten er anbragt ved Vævningens Begyndelse og har været et Led i selve Vævens Opsætning.

Hvis Stoffets Vævning er udført i en primitiv Ramme, der ikke har budt tilstrækkelig gode Betingelser for en regelmæssig og velordnet Opspænding af Trenden, har man rimeligvis bødet herpaa ved at opsætte en Brikvævstrend langs Rammens øverste Kant¹. Heri indvævedes den ene Ende af de til Stoffet nødvendige Længdetraade. Ved Brikvævens Hjælp blev de fastholdt og ordnede regelmæssigt i Række efter hinanden, saa at Stofvævningen blev forberedt og vel tilrettelagt fra Udgangspunktet.

Det er let at fastslaa, hvor denne øvre Kantbort paa Trindhøj-Tæppet er paabegyndt og sluttet, idet de fri afskaarne Ender af Briktrenden endnu hænger ved Tæppets ene Side og viser, at her er Brikkerne fjernede. Den modsatte Endes lukkede Traadløkker omslutter Tæppets yderste Traade ved den anden Side og kendetegner Brikvævningens Begyndelse. Borten er udført med fire Brikker à to Traade, og Vævningen er foretaget med skiftende Drejningsretning. To af Stoffets Trendetraade er lagt i hvert Skel og ender i Frynser langs den brikvævede Bort ved Tøjets Kant.

Trindhøj-Tæppet er dog næppe et Enkelttilfælde. Til Borum Eshøj-Fundet hører en lille Stump Tøj — Brudstykke af en eller anden Beklædningsgenstand —, der viser Lighed her-

¹ Jvfr. Dr. Stettiners Teori, gengivet S. 282.

med. Uagtet Stoffet er ret medtaget og stærkt filtet og maaske fra først af har været valket, ses det tydeligt, at den ene Kant er forsynet med en Brikbort. — I hvor stor Udstrækning denne kombinerede Vævemaade har været anvendt kan vanskeligt afgøres; thi i flere af de syede Dragtdele kan Stoffets oprindelige Yderkanter være fjernede. Stofvævning er jo ogsaa foretaget uden Forbindelse med Brikning, og i første Omgang er man tilbøjelig til at tro, at dette er det almindelige, og at Kombinationen danner Undtagelsen. Men maaske er der ligesaa stor Sandsynlighed for den modsatte Antagelse. Muligvis vil nye Fund her fra Landet eller fra andre Lande kunne belyse dette Punkt nærmere. Den Omstændighed, at Brikvævningen konstruktivt set danner Udgangspunktet — er det bærende Led i Stoffets Opsætning, hvor de to Tekniker er forenede — kunde tyde paa, at Brikning er en viderekommen Teknik, der yder Hjælp til Stofvævningen, som er mindre udviklet. Formodentlig har Foreningen af de to Vævearter spillet den største Rolle paa et tidligt Tidspunkt, da de tekniske Vanskeligheder var størst.

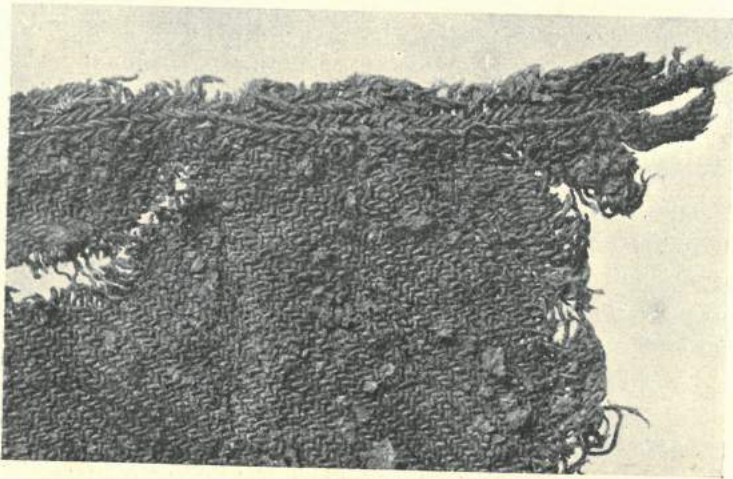
Ser man hen til Brikning i Forbindelse med Frynsetekniken, da er det klart, at i Bælterne er Brikvævningen det primære, hvorefter Frynserne afledes. Forholdet forrykkes ikke, fordi Frynsetekniken udvikler sig til en ejendommelig Art Haandarbejde. Fra første Færd blev den til, fordi Vævningen skulde afsluttes paa en solid og pyntelig Maade.

I Frynseskørtet fra Egtved er Brikningen ligeledes det fundamentale. Afgjort er det Frynserne, som føjer sig til Bæltet, ikke omvendt. Brikningen udgør Konstruktionen, hvorefter det øvrige betinges.

Man kan ikke godt overse, at Brikvævningen har ført an blandt disse forskellige Tekniker, og det kan vel regnes til Støtte for Formodningen om, at Brikningen er den ældste Væveart.

JÆRNALDER.

Jernalderen kan ikke opvise velbevarede samlede Dragter i Omfang som Bronzealderen.¹ Der er i talrige Tilfælde fundet Vævninger, men disse er oftest kun Brudstykker af Klædningsdele, og de er gennemgaaende daarligere bevarede end Bronzealderens Tekstiler. Dog giver det foreliggende Ma-

Fig. 8. ¹/₁.

teriale mange Beviser for, at Brikvævning stadig er dyrket og har gjort betydelige Fremskridt i teknisk Henseende. — Firtraadsbrikning med Snoredannelse er almindelig, og Kantborterne findes baade paa Stof af almindelig Toskaftvævning og Firskaftkiper. Medens der kun kendes eet Eksempel paa Hørens Forekomst i Bronzealderens sidste Periode², træffes den i flere Tilfælde i Jernalderen. Ulden er dog stedse det mest anvendte Materiale. I Begyndelsen benyttes hvid og brun Uld jævnsides, men mod Jernalderens Slutning har den hvide Uld indtaget Førstepladsen. I den ene af Konge-

¹ Th. Thomsen: Vævede Stoffer fra Jernalderen, i Aarb. f. nordisk Oldk. og Hist. 1900, S. 257.

² Gravfund fra Voldtofte paa Fyn. Smstds., S. 274.

højene i Jellinge og i Bjerringhøj i Mammen Sogn, Viborg Amt, er fundet Silkevævning.

Korselitze-Fundet. Dette Fund fra Korselitze, i Sønder Alslev Sogn paa Falster, giver ikke mindre end fire Eksempler paa Brikvævninger fra Folkevandringstiden:

a) Et ret stort, men ikke videre godt bevaret Tøjstykke af mørkebrun Faareuld hidrører maaske fra en Kappe (Fig. 8). Stoffet er vævet i Kiper. Ved den ene Side er det forsynet med en Bort udført i Firtraadsbrikning med Snoredannelse. Der er brugt fem Brikker, og Traadene er skiftevis ført fra venstre og højre Side gennem Brikkerne. Stingene i Borten lægger sig skiftevis i den ene og den anden Retning; Brikkerne har været ordnede parvis under Vævningen.

b) Fundets interessanteste Stykke er et mindre, kipervævet Tøjstykke af gulbrun Farve (Fig. 9). Det maa-ler ca. 55×45 cm. Materialet gør et baade blødere og behageligere Indtryk end almindeligt, men den hvide Faareuld er dog tilsat en mindre Mængde Hjortehaar. Stoffet har ved den ene Kant¹ en Bort udført i Totraadsbrikning med skiftende Drejningsretning. Der er brugt 12 Brikker à to Traade. For saa vidt er Frem-

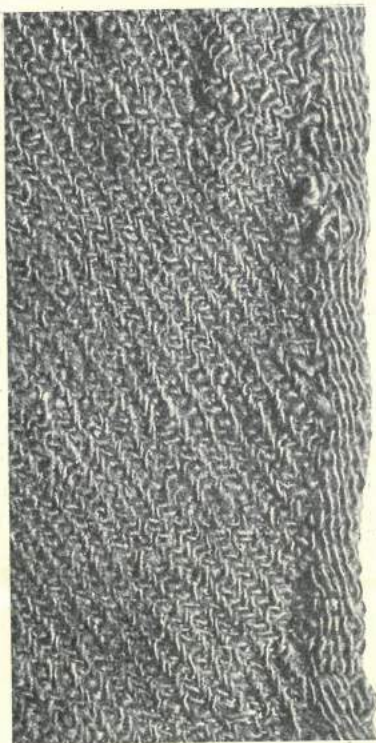

Fig. 9. $\frac{1}{1}$.

¹ Sml. R. Stettiners Teori, S. 282.

gangsmaaden enkel nok; det mærkelige bestaar i, at Brikrendingens Kanttraade paa begge Sider er vævet fast ind mod Stoffets Rand. Den Traad, der udgaar fra Tøjet og danner Indskud i Brikborten, er kun ført igennem denne i udadgaaende Retning; fra Briktrendens Yderside gaar den direkte tilbage i Stoffet, men nu i et nyt Skel. For hver Gang der i Stoffet lægges to Indskud, faar Kanten altsaa kun eet, og naar Indslagstraaden strammes, idet den vender og gaar ind i Tøjet, tvinges Brikbortens yderste Kant ind mod Stoffgrænsen. Borten bliver i Virkeligheden rundvævet, d. v. s. den danner nærmest en Snor med et Hulrum inden i omtrent af et saa stort Omfang, at en Blyant kan skydes ind.

c) Det tredje Eksempel paa Stof med brikket Kant i Korselitze-Fundet er et toskaftvævet Tøjstykke af ret fint spundet Uld af hvide Faar. Farven er nu mørkebrun. Stoffet er 1,25 m langt og ca. 30 cm bredt. Det har en Brikbort ved den ene Ende og en afrevet Kant ved den anden. Ved Langsiderne findes en smal, snorelignende Kantning. Det hører tydeligt nok sammen med et andet, 90 cm langt Stykke; thi dette har ligeledes en afrevet Kant og er af samme Bredde, Kvalitet og Udførelse. Naar de to Stykker lægges sammen efter de afrevne Sider, ses Stoffet i dets oprindelige Maal. Den Bort, der maa anses for at være Begyndelsen til Vævningen, er udført med to Brikker à fire Traade, og Brikkerne er gennem hele Borten drejet i samme Retning. Traadene er ført fra højre Side gennem den ene Brik, fra venstre gennem den anden. Arbejdet er her sikkert foregaaet paa lignende Maade som omtalt ved Tæppet fra Trindhøj.¹ Her har det dog ikke været Meningen at forsyne Kanten med Frynser. Tøjets Trendetraade er maalt af i dobbelt Længde. Den Traad, der gaar nedefra op igennem et Skel i Briktrenden som Islæt, bøjer om og gaar oppefra ned gennem et andet Skel. Den er saaledes ophængt og fastholdt paa meget solid Maade af Brik-

¹ Jfr. R. Stettiners Teori, S. 282.

trenden og kan ikke glide ud, naar Stoffets Rending spændes og Vævningen begynder. Den smalle Kant bort paa Langsiderne bestaar af seks Længdetraade. Deter ikke klart, om Sidekanten er dannet ved Brikvævning eller almindelig Vævning, men den har det til fælles med den omtalte Bort paa Stykket b), at den er rundvævet, og dens yderste Rendingstraad er af Islætten bøjet ind mod Stoffet, saa at der dannes en smal, rund Snor. Borten ved Tøjets sidst vævede Side er brikvævet aldeles som den første. Heller ikke her har der været Frynser. Stoffets Trendetraade er, efter at være lagt igennem et Skel i Brik-trenden, bøjede om og ført op ad gennem

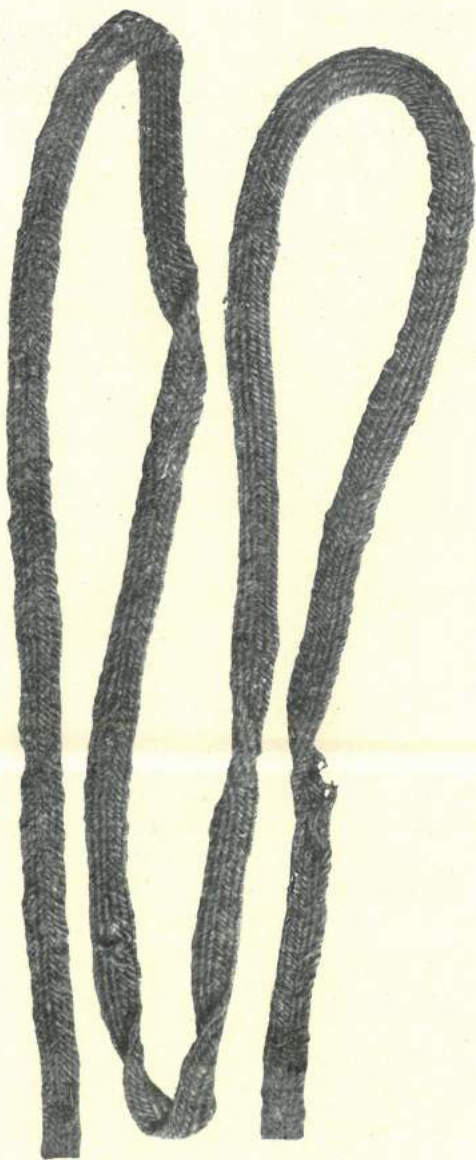

Fig. 10. $\frac{1}{1}$.

Naboskellet under det nedadgaaende nye Indslag. Paa Vrang-
siden ved Brikbortens Inderkant ses Rester af de afklippede
Traadender, der viser, at her er Vævningen sluttet.

d) Fig. 10 viser et 0,5 cm bredt og 70 cm langt Baand. Det er et typisk Eksempel paa Firtraadsbrikning med Snoredannelse. Fire Steder paa Baandet findes et Mærke — en fin, tværgaaende Linie — der betegner, at her har Brikernes Drejningsretning skiftet for at ophæve Snorenes Tvinding bag Væven (se S. 281). Der er anvendt seks Brikker, Baandet har altsaa fireogtyve Trendetraade. Traadindføringen er sket fra højre i de tre og fra venstre i de tre Brikker — deraf den tydelige Middeling paa langs af Baandet. Materialet er Uld, mest af hvide Faar. Farven er brun.

Thorsbjergfundet. Fundet fra Thorsbjerg Mose i Angel, der formentlig stammer fra det 4. Aarh. e. Kr., indeholder et meget betydeligt Materiale med Hensyn til Brikvævning. Langt den overvejende Del af de fundne Sager opbevares i Museet i Kiel. Dr. Richardt Stettiner har studeret Tekstilerne og har behandlet disse særdeles indgaaende i sin Artikel: Brettchenwebereien in den Moorfunden von Damendorf, Daetgen und Torsberg (Kiel 1911).

Det danske Nationalmuseum ejer to Eksempler paa Brikvævninger fra Thorsbjerg. Det ene er et kipervævet Tøjstykke¹ tilsyneladende af Uld. Det maaler 40 × 26 cm og er aabenbart Brudstykke af et større Tæppe. Stoffet viser en Yderkant forsynet med en brikket Bort og Frynser. Borten er udført i Firtraadsbrikning med Snoredannelse. Der er lagt fire af Stoffets Traade i hvert Skel. Inderst ved Stofgrænsen ligger først tre Briksnore, der vender i samme Retning; derefter følger tre modsat vendte. Mellem disse og de næste Traade i Brikrendingen er en Afstand paa ca. 1 cm; derved fremkommer en klar Stribe, hvor kun Tværtraadene ses. Kanten slutter med tre Rækker Briksnore. Stoffets Traade ender i Frynser.

¹ Mus. Nr. 24823.

Det andet Eksempel¹ er et 7 cm bredt og 10 cm langt Stykke af et Baand eller en Bort. Materialet er rimeligvis Uld; Far-

Fig. 11 a—c. $\frac{1}{1}$.

ven er mørkebrun. Baandet er en særlig smuk Firtraadsbrikning med Snoredannelse. Mønstrret består i en Afstribring paa langs af Baandet. Først danner 10 Snore en bred Stribe, hvori Brikkerne har været ordnede parvis under Vævningen; derefter følger over det øvrige Baand 14 Striber, frem-

¹ Mus. Nr. 24822.

kommet ved, at Snorene i Partier paa tre eller fire skiftevis er tvundet til højre eller venstre.

*Mammen-Fundet.*¹ Fundet fra Bjerringhøj i Mammen Sogn, Viborg Amt, hører Vikingetiden til. Dets Indhold af kostbare og sjældne Sager, f. Eks. en Stridsøkse med Sølvindlægninger, menes at have tilhørt en Høvding. Ogsaa Fundets Tekstiler er fremragende. Der er Rester af Silketøj og guldindvævede Baand. En Klædning har været prydet med Pailletter af Guld. Smukkest er dog et Par Silkearmaand med guldindvirkede Borter. Disse Armaand har været nævnt som Eksempler paa Brikvævninger fra den Tid². Imidlertid er der Tvivl om, hvorvidt disse Vævninger af fremmed Materiale er fremstillede i Danmark, og de omtalte Armaand har hverken med Hensyn til Stof eller Forarbejdning Lighed med de Brikvævninger, vi hidtil har truffet paa. Anderledes forholder det sig med et Par ganske beskedne Baand af Uld, gengivne ved Fig. 11. De gør Indtryk af at være hjemligt Arbejde og har derfor større Interesse i denne Sammenhæng.

Fig. 11 a viste sig ved Undersøgelse at være et virket Baand. Det er ikke vævet, men flettet. Tekniken kendes endnu af gamle Kvinder flere Steder her i Landet.

b) Det mønstrede Baand Fig. 11 b—c er derimod brikvævet. Det er ca. 1,5 cm bredt og er nu i flere mindre Stykker. Det er udført i en meget fast Vævning af fint, totraadet Garn. Farven er nu brun, dog har en Stribe paalangs midt i Baandet en grønlig Tone, medens det øvrige nærmest har et rødligt Skær. Baandet har sikkert oprindelig været tofarvet. I hver Baandside danner Kanten en tyk Snor. Paa Retsiden viser Baandet Diagonaltekstur, men paa Vrangside en lærredsagtig Binding. Ornamenterne er frembragt ved en Slags Konturtegning. De to Stofsiders Tekstur skifter nemlig, idet Traadene fra de lange Sting paa Retsiden skyder under og lægger sig paa Vranken. Der dannes derved paa

¹ J. J. A. Worsaae: *Mammenfundet*, i *Aarb. f. nord. Oldk. og Hist.* 1869.

² H. Dedekam: *Et Tekstilstudium i Myr*, S. 14.

Retten en forsænket Linie, som indrammer Motivet. Mønstreet er varieret gennem Baandet, men de forskellige Ornamenter har dog omtrent samme Bredde, og de skraa Konturlinier danner stadig samme Vinkler med Kantretningen. Baandets Fremstiller har taget frit og overlegent paa sit Emne, og Baandfladen er i dekorativ Henseende fortrinlig udnyttet. Dette Baand er det eneste Tilfælde af fri Mønsterfremstilling blandt de her undersøgte Vævninger.

Det er ganske overraskende at se, hvilken Rolle Brikningen har spillet i primitiv Vævning. Som Baandvævning alene har den givet smukke Resultater, men interessantest er næsten dens Evne til at indgaa som Led i andre Haandarbejder. Man kender saaledes fra Norge¹ et Eksempel paa Brikning i Forening med Sprang². Tidligere er her omtalt dens Forekomst i Snoreskørtet og som Stofkantning. Mange forskellige Formaal har Brikvæven tjent.

Det er ikke lykkedes at finde Eksempler paa Brikvævninger fra Middelalderen; men fra nyere Tid er der Beviser for, at Tekniken er bevaret her i Landet som Baandvævning. Paa Stofvævningens Omraade er den rimeligvis blevet overflødig, efterhaanden som Væverammen har udviklet sig henimod den nu kendte Haandvæv.

¹ H. Dedekam: Et Tekstilstund i Myr, S. 17.

² Sprang: Fletteteknik; ældst kendte Eksempel i Danmark: Haar-nettet fra Borum Eshøj.